

УДК 616-056.2-053.6

ПЕРЕСИПКІНА Т.В.

ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків Національної академії медичних наук України», м. Харків

ДИНАМІКА СТАНУ ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ УКРАЇНИ

Резюме. У роботі подано результати аналізу стану здоров'я підлітків України за період 2001–2012 рр. Було використано дані Центру медичної статистики МОЗ України. Мета роботи — надати оцінку показників стану здоров'я підлітків України, визначити тенденції щодо їх змін.

Установлено неухильне збільшення показника поширеності захворювань, приріст якого від 2001 до 2012 р. становив 42,0%. За аналізований період мали місце зміни у структурі захворювань. У 2012 р. провідними у структурі поширеності були хвороби органів дихання; органів травлення; кістково-м'язової системи та сполучної тканини; ока та придаткового апарату; хвороби ендокринної системи, розлади харчування та порушення обміну речовин; хвороби нервової та сечостатевої систем; шкіри та підшкірної клітковини.

Динаміка змін показника оцінювалася за темпом їх приросту. Найбільший темп приросту відзначено за такими класами, як: новоутворення; вроджені аномалії; хвороби системи кровообігу; крові та кровотворних органів та хвороби органів дихання. Отримані дані доцільно використовувати для розробки цілеспрямованих програм профілактики та прийняття організаційних рішень для підвищення якості медичної допомоги, які повинні включати пріоритетні наукові дослідження, моніторинг стану здоров'я та чинників, що його формують, а також можливість міжгалузевого співробітництва.

Ключові слова: підлітки, поширеність захворювань, стан здоров'я.

Питання охорони здоров'я підростаючого покоління є найбільш актуальним у соціальній програмі суспільства, їх розв'язання обумовлює майбутні перспективи розвитку нації, її оборонний, трудовий, інтелектуальний, репродуктивний потенціал. Перспективи суспільства щодо здоров'я у найближчому майбутньому визначає стан здоров'я сучасних підлітків. Сьогодні спостерігаються несприятливі демографічні тенденції, зберігаються високі рівні захворюваності підліткового населення, посилюється хронізація хвороб у дитячому віці, відбуваються зміни у структурі загальної захворюваності, збільшується кількість підлітків, які належать до груп високого медико-соціального ризику.

Численні наукові публікації свідчать про необхідність виявлення факторів, що впливають на формування здоров'я підліткового населення [1, 2] в цілому і юнаків зокрема. Розробка науково обґрунтованих пропозицій та механізмів їх реалізації щодо зміцнення, покращання здоров'я цієї верстви населення ґрунтується на вивченні та аналізі особливостей стану їх здоров'я.

Мета дослідження: надати комплексну оцінку показників стану здоров'я підлітків в Україні у віці 15–17 років та визначити тенденції щодо їх змін.

Матеріали та методи

Використано дані Центру медичної статистики МОЗ України стосовно стану здоров'я дітей 15–17 років включно за період 2001–2012 рр. [3].

Результати дослідження

Важливим медико-статистичним показником є поширеність хвороб. У 2012 році показник поширеності захворювань серед підлітків України становив 21 096,2 (на 10 000). У першу п'ятірку областей із найвищою поширеністю захворювань серед підлітків (15–17 років) увійшли: м. Київ (29 368,3); Київська обл. (28 275,8); Харківська обл. (26 341,4); Рівненська (24461,7); Вінницька обл. (18792,4). Найменший показник поширеності захворювань зареєстровано у Закарпатській (13 344,6) та Херсонській обл. (16 052,8), м. Севастополі (15 523,7 на 10 000).

Аналіз поширеності хвороб за період 2001–2012 рр. визначив, що приріст означеного показника становив 42,0% (рис. 1).

Структура поширеності хвороб у 2012 році серед підлітків представлена так: хвороби органів дихан-

© Пересипкіна Т.В., 2014

© «Здоров'я дитини», 2014

© Заславський О.Ю., 2014

ня (34,90 %); органів травлення (9,54 %); кістково-м'язової системи та сполучної тканини (8,32 %); ока та додаткового апарату (8,07 %); ендокринної системи, розлади харчування та порушення обміну речовин (7,12 %); хвороби нервової системи (5,70 %); сечостатевої системи (5,14 %); шкіри та підшкірної клітковини (4,61 %); травми та отруєння (3,61 %); хвороби системи кровообігу (3,58 %).

За аналізом даних офіційної статистичної звітності встановлено, що за період 2001–2012 років відбулися зміни у структурі поширеності хвороб (табл. 1). Так, хвороби кістково-м'язової системи, сполучної тканини та ока і додаткового апарату у 2012 р. посідали вищі рангові позиції в структурі, ніж було зареєстровано у 2001 р. У 2012 р. до десятки найпоширеніших захворювань увійшли хвороби системи кровообігу, у той час як хвороби ендокринної системи, розлади харчування та порушення обміну речовин перемістилися із 3-ї на 5-ту рангову позицію.

Динаміку змін показників поширеності найкраще оцінювати за темпом їх приросту. Так, з 2001 по 2012 рік найбільший приріст відзначено за такими класами хвороб, як: новоутворення (на 103,7 % — із 6,7 до 13,65 на 1000); вроджені аномалії (на 96,9 % — із 12,2 до 24,0); хвороби системи кровообігу (на 80,7 % — із 41,8 до 75,5); крові та кровотворних органів (на 72,8 % — із 11,02 до 19,04) та органів дихання (на 57,4 % — із 467,6 до 736,2 на 1000). Найнижчий відсоток приросту відзначено у класі розладів психіки та поведінки (на 3,8 % — із 41,1 до 43,7).

Розробка дієвих програм з оздоровлення або профілактики можлива за умови їх цільової спрямованості. З цієї позиції певну зацікавленість викликає оцінка стану здоров'я населення залежно від статі. Було проаналізовано стан здоров'я юнаків у 2001, 2005 та 2010 роках. Так, поширеність захворювань серед юнаків 15–17 років була нижчою, ніж серед дівчат, і становила у 2010 році 19725,1 проти 22135,5 (на 10 000). У

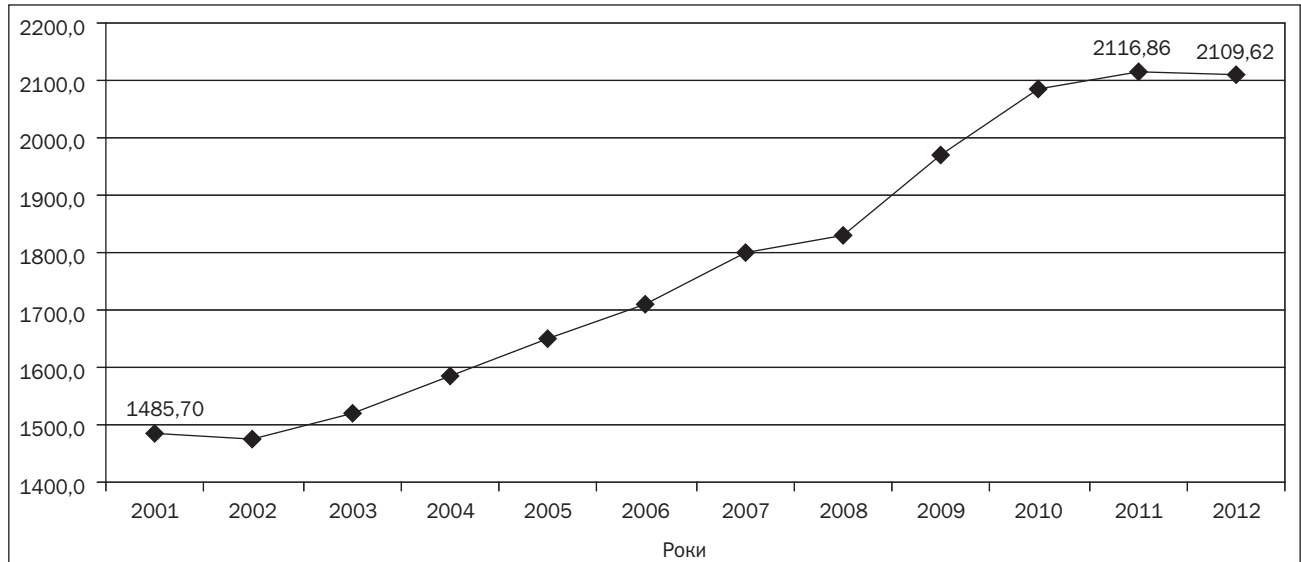

Рисунок 1. Динаміка поширеності хвороб серед дітей України віком 15–17 років включно

Таблиця 1. Структура поширеності хвороб серед підлітків у 2001 та 2012 рр.

Рангова позиція	Найменування класів хвороб	2001 рік		Найменування класів хвороб	2012 рік	
		Поширеність захворювань	%		Поширеність захворювань	%
1-ша	Органів дихання	467,62	31,47	Органів дихання	736,21	34,90
2-га	Органів травлення	137,54	9,26	Органів травлення	201,25	9,54
3-тя	Ендокринної системи, розлади харчування та порушення обміну речовин	128,71	8,66	Кістково-м'язової системи та сполучної тканини	175,50	8,32
4-та	Кістково-м'язової системи та сполучної тканини	127,33	8,57	Ока та додаткового апарату	170,18	8,07
5-та	Ока та додаткового апарату	120,12	8,09	Ендокринної системи, розлади харчування та порушення обміну речовин	150,31	7,12
6-та	Нервової системи	86,33	5,81	Нервової системи	120,30	5,70
7-ма	Сечостатевої системи	82,75	5,57	Сечостатевої системи	108,43	5,14
8-ма	Шкіри та підшкірної клітковини	73,53	4,95	Шкіри та підшкірної клітковини	97,15	4,61
9-та	Травми та отруєння	58,17	3,92	Травми та отруєння	76,15	3,61
10-та	Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	43,09	2,90	Системи кровообігу	75,49	3,58

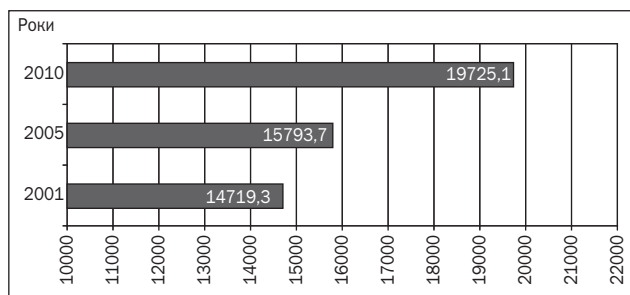

Рисунок 2. Показники поширеності хвороб серед юнаків 15–17 років

2001 та 2005 роках цей показник становив 14719,3 та 15793,7 відповідно. Темп приросту з часом зростає і становить 7,3 % від 2001 до 2005 рр. та 24,9 % — за період від 2005 до 2010 рр. (рис. 2).

Приріст показника поширеності захворювань за окремими класами хвороб серед юнаків подано на рис. 3.

Найбільший приріст визначено за класами хвороб крові та кровотворних органів, новоутворень, хвороб органів дихання та вроджених аномалій.

Провідні місця у структурі поширеності хвороб серед юнаків у 2010 р. посідали: хвороби органів дихан-

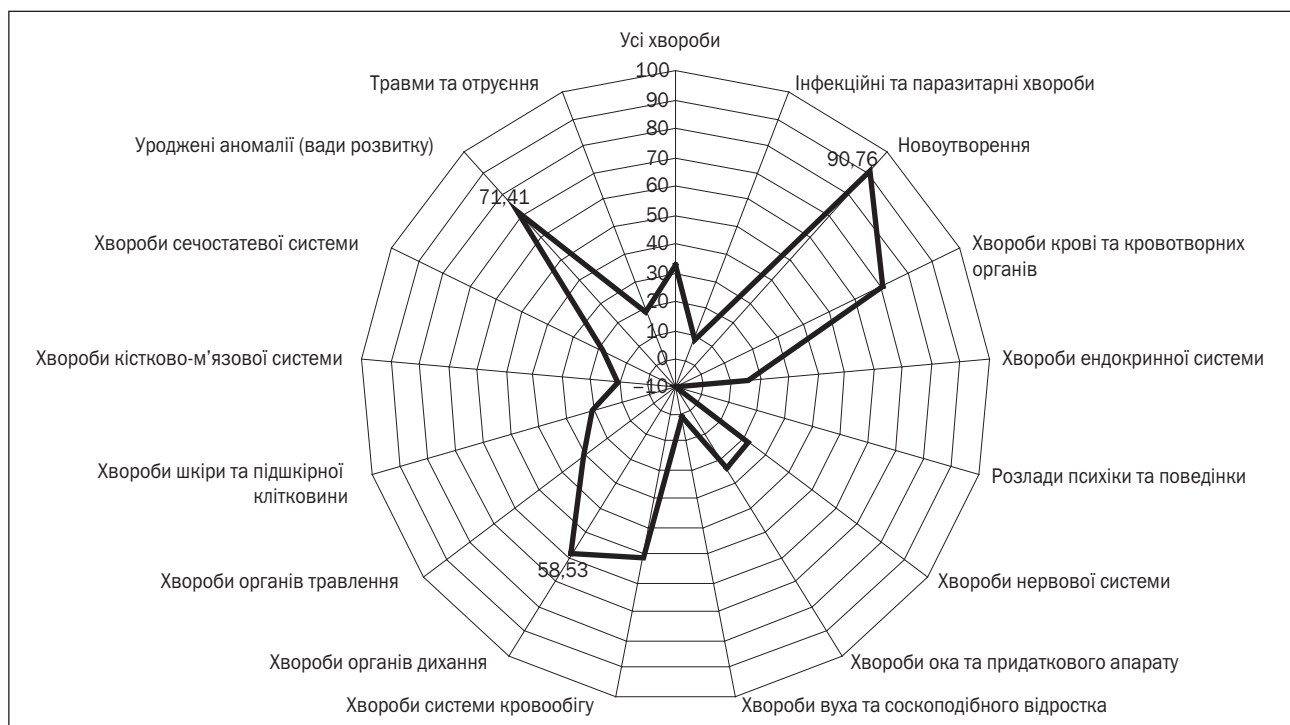

Рисунок 3. Приріст показника (%) поширеності за класами хвороб серед юнаків за період 2001–2010 рр.

Таблиця 2. Структура поширеності хвороб юнаків у 2001 та 2010 роках

Класи хвороб	2001 рік			2010 рік		
	На 10 000	%	PM	На 10000	%	PM
Усі хвороби	14 719,3			19 725,1		
Інфекційні та паразитарні хвороби	362,1	2,46	12	384,2	1,95	12
Новоутворення	72,5	0,49	16	138,3	0,70	15
Хвороби крові та кровотворних органів	73,4	0,50	15	125,6	0,64	16
Хвороби ендокринної системи	993,2	6,75	5	1134,6	5,75	5
Розлади психіки та поведінки	616,9	4,19	9	575,3	2,92	10
Хвороби нервової системи	866,1	5,88	6	1062,7	5,39	6
Хвороби ока та придаткового апарату	1153,6	7,84	4	1437	7,29	4
Хвороби вуха та соскоподібного відростка	395,7	2,69	11	412,7	2,09	11
Хвороби системи кровообігу	500,1	3,40	10	743,6	3,77	9
Хвороби органів дихання	4738,8	32,19	1	7512,3	38,08	1
Хвороби органів травлення	1346,2	9,15	3	1843,1	9,34	3
Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	711,5	4,83	8	907,1	4,60	7
Хвороби кістково-м'язової системи	1642,5	11,16	2	1973,6	10,01	2
Хвороби сечостатевої системи	260,7	1,77	13	306,7	1,55	13
Вроджені аномалії (вади розвитку)	144,1	0,98	14	247	1,25	14
Травми та отруєння	777,9	5,28	7	901,3	4,57	8

ня (38,08 %); хвороби кістково-м'язової системи, сполучної тканини (10,01 %); хвороби органів травлення (9,34 %); ока та придаткового апарату (7,29 %); хвороби ендокринної системи, порушення обміну речовин (5,75 %); хвороби нервової системи (5,39 %); шкіри та підшкірної клітковини (4,6 %); травми і отруєння (4,57 %); хвороби системи кровообігу (3,77 %); розлади психіки та поведінки (2,92 %).

Аналіз показав, що за період спостереження відбулися деякі зміни у структурі поширеності захворювань. Так, хвороби крові та кровотворних органів, розлади психіки та поведінки, травми й отруєння у 2010 р. займали більш високі рангові позиції серед хвороб юнаків порівняно з 2001 роком. Хвороби системи кровообігу, новоутворення, хвороби шкіри та підшкірної клітковини у 2010 р. займали більш низьке рангове місце у структурі поширеності (табл. 2).

Таким чином, наявна негативна динаміка у стані здоров'я підлітків України, поширеність хвороб органів дихання, травлення, кістково-м'язової системи та сполучної тканини, ока та придаткового апарату, ендокринної системи, розладів харчування та порушень обміну речовин, хвороб нервової системи, стрімкий приріст новоутворень, уроджених вад розвитку, хвороб системи кровообігу та кровотворних органів потребує посилення уваги медичної спільноти до розробки цілеспрямованих програм діагностики, профілактики найбільш поширених захворювань та прийняття організаційних рішень щодо поліпшення якості надання медичної допомоги підліткам.

Пріоритетними напрямками при розв'язанні цих питань можна вважати:

1) проведення надалі наукових досліджень щодо обґрунтування заходів активної профілактики порушень здоров'я дітей, оцінки здоров'язберігаючих та здоров'яформуючих програм, запровадження сучасних технологій діагностики та корекції донозологічних станів;

2) моніторинг факторів ризику та захворюваності з подальшим проведенням цілеспрямованих профілактичних заходів;

3) продовження та розвиток міжгалузевої співпраці між органами влади, педагогічними колективами та лікувально-профілактичними закладами з метою збереження та зміцнення здоров'я дітей;

4) підвищення освітнього рівня лікарів шкільно-дошкільних установ, якому можуть сприяти щомісячні семінарські заняття, які проводяться в наукових установах, де розглядатимуться актуальні питання діагностики, спостереження та профілактики шкільно-обумовлених захворювань.

Список літератури

1. Моисеенко Р.А. Ситуационный анализ системы оказания медицинской помощи детям школьного возраста в Украине / Р.А. Моисеенко, Л.В. Квашина, В.В. Залеская, В.Б. Педан // *Перинатология и педиатрия*. — 2009. — № 1(137). — С. 10-22.

2. Діденко Л.В. Сучасні особливості стану здоров'я та фізичного розвитку осіб офіцерського складу військового запасу на етапі вступу та проходження військової служби в збройних силах України в 2001–2010 роках // Л.В. Діденко, Л.А. Устинова, М.І. Хижняк // *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. — 2011. — № 4. — С. 23-26.

3. Центр медичної статистики МОЗ України. Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/oth_stat.html

Отримано 12.11.13 □

Пересыпкина Т.В.

ГУ «Институт охраны здоровья детей и подростков Национальной академии медицинских наук Украины», г. Харьков

Peresyapkina T.V.

State Institution «Institute of Children and Adolescents Health Care of National Academy of Medical Sciences of Ukraine», Kharkiv, Ukraine

ДИНАМИКА СОСТОЯНИЯ ЗДОРОВЬЯ ПОДРОСТКОВ УКРАИНЫ

Резюме. В работе представлены результаты анализа состояния здоровья подростков Украины за период 2001–2012 гг. Использовались данные Центра медицинской статистики МЗ Украины. Цель работы — дать оценку показателей состояния здоровья подростков Украины, определить тенденции их изменений.

Установлено неуклонное увеличение показателя распространенности заболеваний, прирост которого от 2001 к 2012 г. составил 42,0 %. За анализируемый период имели место изменения в структуре заболеваний. В 2012 г. ведущими в структуре распространенности стали болезни органов дыхания; органов пищеварения; костно-мышечной системы и соединительной ткани; глаза и придаточного аппарата; болезни эндокринной системы, расстройства питания и нарушения обмена веществ; болезни нервной и мочеполовой систем; кожи и подкожной клетчатки.

Динамика изменений показателя оценивалась по темпу их прироста. Наибольший темп прироста отмечен по таким классам, как: новообразования; врожденные аномалии; болезни системы кровообращения; крови и кровотворных органов и болезни органов дыхания.

Полученные данные необходимо использовать для разработки целенаправленных программ профилактики и принятия организационных решений для повышения качества медицинской помощи, которые должны включать приоритетные научные исследования, мониторинг состояния здоровья и факторов, его формирующих, а также возможность межотраслевого сотрудничества.

Ключевые слова: подростки, распространенность заболеваний, состояние здоровья, структура заболеваний.

HEALTH STATUS DYNAMICS IN ADOLESCENTS OF UKRAINE

Summary. The paper presents the results of the health status analysis in adolescents of Ukraine for the period of 2001–2012. The data of for Medical Statistics Center of Ministry of Healthcare of Ukraine were used. The objective of this study — to assess the health status indices among adolescents of Ukraine, to follow-up the trends of its changes.

A steady increase in the prevalence value, growth of which from 2001 to 2012, amounted to 42.0 %. For the analyzed period there have been registered changes in the patterns of the diseases. In 2012 the leading disorders in the structure of prevalence were respiratory diseases; digestive diseases; of osteomuscular system and connective tissue; of eye and adnexa oculi; endocrine system, nutritional and metabolic disturbances, diseases of the nervous and urogenital systems; of skin and subcutaneous tissues.

The dynamics of changes of the parameter was estimated by the growth rate. The highest growth rate has been registered in such classes as: neoplasms, congenital anomalies; diseases of the circulatory system; of blood, blood-forming and respiratory organs.

The data obtained should be used to develop targeted prevention programs and organizational decision to improve the quality of medical care, which should include priority researches, monitoring of health status and the factors shaping it, as well as the possibility of cross-sectoral cooperation.

Key words: adolescents, prevalence of diseases, the health status, patterns of diseases.